

pjūvį. Aptiktas itin intensyvus iki 90 cm storio pilnas degusių ir keramikos kultūrinis sluoksnis su gyvulių kaulų fragmentais.

Per šiuos du paskutinius tyrinėjimų sezonus galutinai įsitikinta, kad XI–XII a. radiniai priklauso vienam kompleksui ir nesusiję su gyvenvietėmis. Tai papuošalų ruošinių lobis, ką patvirtina ant lininio siūlo suvertos grandelės, nebaigti daryti žalvariniai žiedai, įvijos bei sulaužytų antkaklių ir žiedų fragmentai.

Gytis GRIŽAS

Dumblynė settlement of Sartai lake isle

The Lithuanian National Museum in 1998 and 1999 explored the area of 123 m² in the find spot of Sartai lake isle (Rokiškis district). Settlements dated to Neolithic and the 1st half of the 1st millennium and remains of the hoard dated to the 10th–12th century were discovered.

Gytis GRIŽAS, Saulius ŽEGUNIS

ZAPSĖS UPĖS 5-OJI GYVENVIETĖ

1998 m. LNM Archeologijos skyriaus ekspedicija tęsė Zapsės upės (Lazdijų r.) 5-osios akmens amžiaus gyvenvietės tyrinėjimus, pradėtus 1992 m. (žr. *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 16–20; *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 11–14; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 14–17, 195–197).

Zapsės upės 5-oji gyvenvietė yra kairiojoje Zapsės upės pusėje, kyšulyje, įsiterpusiame į Veisiejų ežerą, ant antros terasos, smėlingoje kalvelėje (H_{abs} 113,9–115,1 m), palaipsniui kylančioje V link, 2,7–5 m virš dabartinio vandens lygio. R ir V kyšulio dalis apsodinta pušimis, Š – pažliugusi, pelkėta. Kalvelės paviršius nelygus, išlikusios miško sodinimo vagų žymės.

1998 m. buvo ištirtas 109 m² plotas, esantis prie 1992–1994 m. kasinėtų plotų R ir Š kraštinių. Tyrinėtame plote po 10–30 cm pilko miškožemio sluoksniu aptiktas iki 40 cm storio perkasos Š gale plonėjantis ir visiškai

išnykstantis pilkai geltono smulkiagrūdžio smėlio su medžio angliukais sluoksnis, priklausantis akmens amžiaus gyvenvietei. Radiniai buvo aptinkami visame sluoksnyje, tačiau jų daugėjo P ir PV kraštinių link. Giliau – nejudintas baltas smulkiagrūdis smėlis – įžemis. Miškožemyje ir kultūriniame sluoksnyje aptikta titnaginių įtvėrimųjų ašmenėlių, antgalių, peilių, retušuotų skelčių, rėžtukų, gremžtukų, ylių, gražtelis, retušuotų nuoskalų, mikrorėžtukų. Keramikos šukelės labai smulkios, aptrupėjusios, su mineralinėmis bei augalinėmis priemaišomis molyje. Aptikta puodų pakraštėlių, puoštų būdingu Nemuno kultūrai ornamentu. Visi rasti puodų dugneliai plokšti. Pasiiekta akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinio sluoksnio R iš Š riba.

Ties perkasos viduriu, po miškožemio sluoksniu, pastebėtas intensyvus juodas ir juodai pilkas su angliukais sluoksnis. Jis intensyvėjo bei storėjo Š kryptimi ir perkasos Š pakraštyje buvo iki 25 cm storio. Virš šio sluoksnio miškožemis storesnis, su negausiais radiniais: kelios lygiu paviršiumi šukės ir pora titnagų. Sluoksnyje rasta mineralinėmis priemaišomis liesintos keramikos, daugiausia grublėtu paviršiumi, titnaginių nuoskalų, skelčių, skaldytinių dalių bei keli dirbinėliai: grandukai, 2 gremžtukai, rėžtukas, peilis ir kaltelis. Sluoksnyje aptikti 10×5×10 cm dydžio 2 akmenys, rasta pavienių sudegusių kauliukų ir gargažių. Radiniai pasklidę gana tolygiai. Šiam laikotarpiui priskirtinas ir rentininio namo kampas, kelios stulpvietės bei židinyš. Tai VI–VII a. gyvenvietės kultūrinis sluoksnis.

Gytis GRIŽAS, Saulius ŽEGUNIS

Settlement 5 of Zapsė river

The Lithuanian National Museum excavated settlement 5 of Zapsė river in 1998 (Lazdijai district). The area of 109 m² was explored. A Neolithic habitation layer up to 30 cm in thickness was uncovered. It contained ceramics with organic and inorganic inclusions and flint artefacts. The settlement should be dated to the 3rd millennium BC, inhumation No 13 - to the 3rd-4th century and the habitation layer of the settlement - to the 6th-7th century.

Vygandas JUODAGALVIS

VARĖNĖS UPĖS 10-OJI GYVENVIETĖ

Varėnės upės 10-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra Varėnos r., 1,1–1,4 km į PR nuo Babriškių kaimo, kairiajame upės krante. Paminklą aptiko klaipėdiškis L. Kavaliauskas. 1995 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos metu T. Ostrauskas iškasė keletą šurftų, kuriuose surado titnaginių dirbinių, lipdytos keramikos ir aptiko 75–80 cm storio kultūrinį sluoksnį (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 325).

Gyvenvietė yra išsidėsčiusi ant eroduojančio upės skardžio. Paplautame skardyje aptikta titnaginių radinių, iš to galima spręsti, jog dalis gyvenvietės jau sunaikinta, o išlikusioji sparčiai slenka į upę, tad archeologiniai gyvenvietės tyrinėjimai turi ir paminklosauginę prasmę. Paminklo kasinėjimai buvo vykdomi pagal Mokslo ir studijų fondo remiamos mokslo tiriamosios programos „Žmogaus ir gamtos santykiai nuo seniausių laikų iki Kristaus“ planą. Ekspediciją organizavo LII, darbai buvo vykdomi 1999 m. rugpjūčio mėn.

1999 m. ištirta 48 m² paminklo, suskirstyto į 2 plotus – Š (18 m²) ir P (30 m²). P plotas tiesiogiai šliejosi prie griūvančio šlaito. Stratigrafine prasme abiejuose plotuose aptikti tie patys sluoksniai, tik nevienodo storio ir intensyvumo. Akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinį sluoksnį sudarė 40 cm storio gelsvas ir rusvas smulkiagrūdis smėlis, nežymiai pereinantis į balkšvą sterilų smėlį. Visame tyrinėtame plote jį dengė juosvas senojo miškožemio – buvusio paviršiaus sluoksnis, kupinas degėsių bei medžio anglių. Virš jo P plote dar slūgsojo smulkiagrūdis balkšvas užpustytas smėlis, kuris ir suformavo dabartinį banguotą tiriamojo ploto paviršių. Tyrinėjimų pradžioje visas iškastas gruntas buvo sausai siojamas per sietus su metaliniais tinkleliais, tačiau greit prasidėjo lietūs, ir rankiniu būdu sijoti permirkusį smėlį tapo pernelyg sunku. Kasinėjimų plotas buvo suskirstytas 1×1 m dydžio kvadratais ir kasamas 5–7 cm storio sluoksneliais. Sluoksnelių aukščiai buvo matuojami 5-iuose kiekvieno kvadrato taškuose. Visų aptiktų radinių tiksli vieta buvo pažymima atskirų sluoksnių planuose. Atskirai niveliuoti tik kai kurie titnaginių dirbinių tipai (strėlių antgaliai, trapecijos,